

DE IDEALE STAD BESTAAT NIET

Interview met Michelle Provoost

De bouw verkeert wereldwijd in een crisis. Door de schuldenlast bij banken, projectontwikkelaars en overheidsinstellingen is het moeilijker geworden om vastgoed te financieren. Gevolg: overal ter wereld wordt bezuinigd op architectuur en worden vele projecten afgeblazen. Architectenbureaus behoren tot de meest getroffen sectoren. Net afgestudeerde architecten komen moeilijk aan een baan. Toch zal er altijd behoefte blijven aan goede architectuur en dus aan architecten. Alleen zal de praktijk misschien wat anders zijn dan nu. Deel 1: Michelle Provoost, partner van het Rotterdamse bureau Crimson Architectural Historians en directeur van het International New Town Institute in Almere.

Architectuurhistoricus Michelle Provoost is gewend na te denken over de mechanismen achter het functioneren van steden. Volgens haar is geen enkele stad hetzelfde, maar hebben steden hun eigen specifieke problemen die ook om specifieke oplossingen vragen. Als partner bij het Rotterdamse bureau Crimson Architectural Historians, bestudeerde ze diverse grootstedelijke problemen, onder meer als projectdirecteur bij het speciaal voor die taak opgerichte WIMBY! (Welcome Into My Backyard!) dat vier jaar geleden werd voltooid en voor de vierde architectuurbiënnale in Rotterdam (IABR) dat begin vorig jaar ten einde liep.

Als een acupuncturist onderzoekt ze kleine gebiedjes in de stad en probeert daar simpele maar doeltreffende projecten te lanceren. Bij het WIMBY!-project in de Rotterdamse wijk Hoogvliet ging ze uit van het vernieuwen en uitbuiten van bestaande karakteristieken en kwaliteiten en niet, zoals dat in de planning stond, van grootschalige sloop om de verpaupering tegen te gaan. Bij de IABR stonden termen als maakbaarheid en kleinschaligheid centraal om tot het verbeteren van de dagelijkse leefomgeving te komen. Ze leerde er hoe afhankelijk sommige projecten zijn van de goede wil en inzet van stadsbestuurders. Ook ervoer ze dat financiële en technische zaken zowel het uitgangspunt als een beperking kunnen zijn bij het lanceren van projecten.

Naast haar werkzaamheden voor Crimson is Provoost sinds 2008 de eerste directeur van het International New Town Institute (INTI) in Almere. Hoe ontwerp je een stad en hoe zorg je voor diversiteit, zowel op het gebied van architectuur als sociale structuur? 'Die vragen interesseren mij heel erg', geeft ze verschillende malen aan. Voor *Kunstlicht* geeft ze een interview.

Voor dit nummer heb ik David van der Leer geïnterviewd, die bezig is met het opzetten van BMW Guggenheim labs die gedurende zes jaar over de wereld reizen en zoeken naar wat mensen in grote steden bezighoudt en wat hun problemen zijn. Daar is veel geld mee gemoeid. Wat zouden andere onderzoeksmethoden kunnen zijn om oplossingen te vinden voor de problemen waarmee steden tegenwoordig kampen?

Tja, generieke vragen, generieke antwoorden. In de jaren vijftig en zestig had je bijvoorbeeld het survey waarin moderne architecten uitblonken, vooral in Nederland. Daarin werd van alles uitgezocht, van de genius loci tot de context en de geschiedenis. Maar tegenwoordig is er geen algemeen geldige oplossing. Alleen bij new towns is dat misschien het geval. Die zijn volledig gepland, volgens één ideaal, maar die kunnen vervolgens moeilijk meedoen met de dynamiek die daarna is gevolgd. Kijk bijvoorbeeld maar naar de Bijlmer die nu op de schop moet. Inmiddels is in West-Europa de bevolkings-

groei wel zo'n beetje ten einde, dus zullen er hier niet snel new towns meer gebouwd worden. Maar in andere delen van de wereld is er juist wel veel behoefte aan, met name in Zuidoost-Azië. Die new towns maken wel gebruik van algemeen geldende principes.

Dat BMW Guggenheimproject ken ik eigenlijk niet, maar het klinkt wel interessant. Toevallig loop ik ook sinds kort met een dergelijk idee rond. Niet met reizende paviljoens, maar meer volgens het idee van een *artist in residence*. Ik wil graag een appartement huren in een new town, bijvoorbeeld in China. Door middel van open inschrijving zouden daar verschillende mensen met diverse achtergronden, ook Europeanen, een tijdje kunnen verblijven. Daar zouden ze dan iets moeten doen wat met die plek te maken heeft. Op die manier zou een soort podium voor kennisuitwisseling moeten ontstaan.

Oplossingen kunnen dus nooit algemeen geldig zijn omdat steden allemaal hun eigen dynamiek, problemen en cultuur hebben die om verschillende soorten oplossingen vragen. Maar je noemt net de new towns in Zuidoost Azië. Daar zou men geleerd moeten hebben van de problemen in de bestaande steden. Wat zijn daar de knelpunten?

In Zuidoost-Azië worden enorme aantallen huizen voor de middenklasse gebouwd. Maar eenzijdigheid maakt kwetsbaar. Ook de lagere klasse hoort in een stad thuis. Daarom bouwen veel armen hun huizen zelf aan de rand van de stad in *slums*. Door de inflexibiliteit gaat de bouw van new towns dus gelijk op met de bouw van *self organised cities*.

Ook zie je bijvoorbeeld veel *greenwashing*. Dat wil zeggen dat de steden worden gebouwd met het idee dat ze heel duurzaam zijn, maar dat het eigenlijk alleen maar heel veel energie en grondstoffen vergt om ze te bouwen. Deze steden zijn bedoeld als economische ontwikkelingszones en zijn van nul af gepland op buitenlands kapitaal. Als je de folders leest van dergelijke steden, zie je dat ze compleet gericht zijn op Europeanen. Dergelijke *expatcities* zijn natuurlijk verre van duurzaam. Vooral de Koreanen zijn heel actief op dit gebied. Van een *community* zie je helemaal niets meer terug in deze steden. In China worden veel huizen in new towns verkocht als tweede woning. Dat genereert dus ook heel veel reisverkeer en ondertussen is er in die steden verder niets te doen. Zolang alles wordt verkocht zal de waarde niet gaan dalen, dus wordt er rustig voortgebouwd. Daarom wil ik zo graag mensen uitnodigen in deze steden. Er is echt een ander geluid nodig.

Voor de tentoonstelling van het IABR kozen jullie voor de term maakbaarheid. Wat kan die term tegenwoordig nog toevoegen?

De term maakbaarheid wordt nu niet meer gebruikt. Tegenwoordig worden ruimtelijke ingrepen gezien als zeer onvoorspelbaar. Maar het einde van maakbaarheid is net zoiets als het einde van een ideologie. Het is niet zo dat het niet meer bestaat, alleen niemand heeft het er meer over. Als architect ontkom je er toch niet aan, lijkt me. Kijk bijvoorbeeld naar de woningcorporaties die hun taken veel ruimer zijn gaan opvatten. Ze ontwikkelen niet alleen sociale woningbouw, maar ook het midden en hoge segment, zorginstellingen, scholen, instituten, tot zelfs een schip in de haven van Rotterdam. In feite is dat ook een soort *social engineering*. Al hun plannen opgeteld maakt een soort totaalplan. Het resultaat is dat ze zich gaan gedragen als expansieve bedrijven die ambities hebben ver buiten hun expertisegebied.

Hoe verloopt eigenlijk in Nederland de samenwerking met de overheid, als vanouds toch de belangrijkste vormgever van de ruimtelijke ordening?

Tja, de overheid is opgeheven. Er is geen ministerie van VROM meer. Er zijn veel thema's die aangepakt moeten worden, zoals verdichting, segregatie en de vernieuwing van de wijken uit de jaren zeventig en tachtig. Maar de overheid probeert de natuur te schrappen en de ruimtelijke ordening lijkt op de tweede rij te staan. Dat is zeer kenmerkend voor dit kabinet.

Voor het IABR waren we bezig met de herinrichting van een verlaten spoordijk met brug door de Rotterdamse wijk Spangen. Alles was al rond, de plannen waren goedgekeurd door de gemeente en de projectontwikkelaar was al akkoord, toen er een nieuwe projectleider kwam bij de gemeente die minder enthousiast was over het project. Hij probeerde steeds meer dingen terug te draaien en is uiteindelijk afgehaakt waardoor het project is gestopt. Dat laat maar weer eens zien hoe sterk de invloed is van één persoon.

BUITENWERKPLAATS ~~AMSTERDAM~~
WWW.BUITENWERKPLAATS.NL

EPIPHANY

Vraagt een creatief of academisch project uw bijzondere aandacht? Voltooi in de ontspannen werkomgeving van de BUITENWERKPLAATS uw onderzoek of zet met uw team een bijzonder project op poten. Kom genieten van de open en productieve werksfeer en draag bij aan de inspirerende mix van disciplines!

Mail nu voor een gratis proefdag [INFO@BUITENWERKPLAATS.NL](mailto:info@buitenwerkplaats.nl)